

SOTSIOLOGIK TADQIQOTDA INTERVYU METODI

Xasanova Dilobarxon Abdumannob qizi

Farg'ona davlat universiteti

Tarix fakulteti Sotsiologiya yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Tadqiqot ma'lum metod va nazariyalarga tayanadi va ulardan biri biografik metod. Ushbu maqolada tadqiqot metod va metodologiyasi fanida o'tkaziladigan biografik metod tushunchasi va uning mohiyati, bu metodning paydo bo'lishi, fanga qachindan boshlab kirishi, afzallik va kamchiliklari, va metodning o'tkazilish tartibi, metod qayerlarda o'tkazilishi haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Respondent, intervyuer, intervyu, kommunikativ, etnografik, fokus guruhi, anketa, standart, nostandart, ekspert, tajriba, transkripsiya, suhbat, metod, so'rov metodi, chuqur suhbat, tadqiqot, panel intervyu, mo'ljalli intervyu

KIRISH

Darhaqiqat, tadqiqot bu biror bir muammo yoki muzokara ustidan o'tkaziluvchi muayyan ilmiy ma'umotlarga tayanuvchi tushuncha. Metodlar bir tadqiqotning qanday shaklda o'tilishiga qarab bo'linadi. Tadqiqot uslubiga qisqacha kirish qismidan boshlaylik. intervyu metodi o'zi nima? Intervyu - tadqiqotchi sifatli tadqiqot usulidir, unda tadqiqotchi og'zaki ravishda ochiq-oydin savollarni so'raydi va respondentlarning javoblarini, ba'zan qo'l bilan yozadi, lekin odatda raqamli ovoz yozish qurilmasiga yozib qo'yadi. Tadqiqot usuli o'rganilayotgan aholining qadriyatlarini, istiqbollari, tajribalari va dunyoqarashlarini aks ettiradigan ma'lumotlarni to'plashda foydali bo'ladi va ko'pincha tadqiqot tadqiqotlari, fokus-guruhlar va etnografik kuzatuvlar kabi boshqa tadqiqot usullari bilan bog'lanadi. Odatda intervyular yuzma-yuz amalga oshiriladi, lekin ular telefon yoki video chat orqali ham amalga oshirilishi mumkin. Intervyu – so'rov metodining bir turi sanaladi. Intervyu – intervyu o'tkazuvchi (intervyuer) tomonidan intervyuda ishtirok etayotgan shaxs (respondent) dan muayyan savollarga javob olishga yo'naltirilgan verbal-kommunikativ metod sanaladi. Sodda qilib aytganda, intervyuer bilan respondentning muloqoti tushuniladi. Intervyu – bu, albatta, maqsadli suhbatdir. Ammo oddiy suhbatni «intervyu» deb hisoblash noto'g'ri. Chunki u stixiyali tarzda, o'zidan-o'zi bo'lib o'tadi. Dasturxon atrofida yoki ko'chada bo'lib o'tgan suhbat ikki yoki undan ortiq kishilar o'rtasidagi fikr almashinuvi bo'lsa-da, bu ham intervyu hisoblanmaydi. Intervyu – bu, albatta, maqsadga yo'naltirilgan suhbatdir. Va shunchaki suhbat emas, balki muhim ma'lumotlarni, yangi axborotlarni izlab topish, aniqlashdir. Boshqacha aytganda, Chuqur suhbatlarda intervyuserning bosh rejasi bor, shuningdek, muhokama qilish uchun muayyan savollar yoki mavzularga ega bo'lishi mumkin, ammo bu har doim ham kerak emas va ma'lum tartibda so'ramaydi.

Suhbatdosh esa mavzuni, potentsial masalalarni va rejani muammosiz va tabiiy ravishda bajarish uchun rejalashtirishi kerak. Eng muhimi, javob beruvchi suhbatdoshning nutqini tinglab, eslatib o'tadi va suhbatni kerakli yo'nalishda boshqaradi. Bunday vaziyatda, keyingi savollarni shakllantiradigan dastlabki savollarga javob beruvchining javoblari. Suhbatdoshni bir vaqtning o'zida tinglash, fikrlash va gapirishga qodir bo'lishi kerak. Keling, chuqur intervyularga tayyorgarlik ko'rish va ularni o'tkazish va ma'lumotlarni ishlatish uchun bosqichlarni ko'rib chiqamiz.

NAZARIY VA METODOLOGIK QISMI

-birinchidan, tadqiqotchining intervyularning maqsadi va ushbu maqsadga erishish uchun muhokama qilinishi kerak bo'lgan mavzular bo'yicha qaror qabul qilishlari kerak. Siz aholining hayotiy hodisani, vaziyatni, joyni yoki boshqa odamlar bilan bo'lgan munosabatlar tajribasini qiziqirasizmi? Sizning kimligingiz va ijtimoiy muhit va tajribalaringiz qanday ta'sir qilishiga qiziqasizmi? Tadqiqotchining vazifasi tadqiqot savoliga javob beradigan ma'lumotlarni ochish uchun qanday savollarni va mavzularni aniqlash kerakligini aniqlaydi, endi intervyuingizni o'tkazishga tayyormiz. Ishtirokchilaringiz bilan uchrashish va / yoki intervyu o'tkazish uchun boshqa tadqiqotchilarni tayinlash va tadqiqot ishtirokchilarining butun aholisi orqali ishlash.

-siz intervyu ma'lumotlarini to'plangandan so'ng uni transkripsiya qilish orqali uni kerakli ma'lumotlarga aylantirishingiz kerak - suhbatni tashkil etgan suhbatlarning yozma matnini yaratish. Ba'zilar, buni zolim va vaqt talab qiluvchi vazifa deb bilishadi. Ovozni aniqlash dasturi bilan ishlash yoki transkripsiya xizmatini ishga tushirish orqali samaradorlikka erishish mumkin. Biroq, ko'plab tadqiqotchilar transkripsiyani ma'lumotlarni ma'lumotlarni yaxshi bilish uchun foydali usulni topishadi va hatto bu bosqichda o'z ichida naqshlarni ko'rishni boshlashlari mumkin. Interv'yular muayyan reja asosida o'tkaziluvchi suhbat bo'lib, bu respondent bilan sotsiolog o'rtasidagi bevosita aloqadir. O'rtadagi suhbat qog'ozga yoki magnit tasmasiga qayd etib boriladi (V.A.Yadov). Yarim standart interv'yular janri, o'z navbatida, bir necha ko'rinishlarga bo'linadi. Ularni guruh panel' (qayta-qayta interv'yular o'tkazish usuli), klinik va fokuslashtirilgan xillarga ajratish mumkin. Panel' xildagi interv'yular ayni bir xil kishilar ma'lum vaqt o'tgandan so'ng, dastlabki interv'yular ko'tarilgan mavzu yuzasidan yana suhbatga jalb etiladi. Bunday usuldagi interv'yularning o'ziga xosligi shundan iboratki, dastlab shakllangan ijtimoiy va shaxsiy fikrlarning hayotiyligi darajasi tekshirib ko'riladi. Klinik interv'yular ega sotsiolog tadqiqotlarning dastlabki bosqichida sotsiolog uchun ilmiy muammo predmeti va ob'ektini aniqlab olish uchun juda muhimdir. Mo'ljalli interv'yular respondent bilan yuzma-yuz va telefon orqali amalga oshiriladi. Mazkur usuldagi kamchiliklar sifatida uni faqat telefonii bor kishilar o'rtasida o'tkazish, representativlik ta'minlanmasligi holatlarini qayd etib o'tish kerak.

TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMA

Sotsiologni jamiyatning shifokori deb atashadi, shu sababli intervyu sotsiologiya o'z maqsadi va vazifalariga ko'ra, shifokor bilan bemor o'rtasidagi vazifalarga yaqin turadi. Tegishli ravishda, sotsiologiyada ma'lumotlarning asosiy sifati ularning aniqligi va to'liqligi bilan izohlanadi. Sotsiologik tadqiqotlarda intervyuning ikkita asosiy turi ajratiladi: 1. Standartlashtirilgan intervyuda savollar izchilligi va puxta tuzilganligi, ehtimoliy javoblar variantlarini o'z ichiga oluvchi batafsil ishlab chiqilgan dastur bo'yicha suhbat qurish asosida amalga oshiriladi. Bunda intervyu uchun maxsus savolnoma tuziladi va intervyu ushbu savolnomani qo'llagan holda mantiqiy ketma-ketlikda o'tkaziladi. 2. Standartlashtirilmagan (nostandart) intervyu umumiy dastur bo'yicha, lekin muayyan savollari aniqlashtirilmagan, ya'ni maxsus savolnomasiz o'tkazilib, intervyu oluvchi xatti-harakatlari mantiqiy tartibga solinmagan uzoq davom etuvchi suhbat. Intervyu metodini qo'llashning afzalliklari quyidagilardan iborat: – respondent bilan "facetoface" formatida intervyu o'tkazish, ya'ni yuzma-yuz muloqot qilish orqali fuqarolarni tinglash, savollarga javob olish, ayrim hodisa yoki voqealarni qaytadan so'rash hamda aniqlashtirib olish imkoniyatining mavjudligi; – intervyu davomida respondentni kuzatish, respondentning o'zini tutishi, kutilmagan yoki chalg'ituvchi savollarga javob berishi, tashqi ko'rinishidagi ekspressiv reaksiyalar, nutqidagi o'zgarishlarni kuzatib borish sharoitining yaratilishi;

– intervyuda anketa so'roviga o'xshab savollarning miqdori yoki muqobil variantlari nisbatan ko'p va murakkab bo'lmaydi. Aksincha, savollar aniq va lo'nda tarzda respondentning tushunib yetishiga mos ravishda beriladi. Ta'riflanayotgan usulning, shubhasiz, afzalliklari bilan birga qator kamchiliklari ham mavjud.

Intervyu olish usulining asosiy kamchiligi – uning kam darajada tezkorligi, ko'p vaqt sarflanishi, ko'p sonli intervyu oluvchilarni yollash zaruriyati, undan qisqa muddatli so'rovlarda foydalanib bo'lmasligi bilan bog'liq. Bu boshlovchi tadqiqotchilar uchun oson ish emas, zero maxsus tayyorgarlikni va treningni talab qiladi. Ayni paytda intervyu olishning har xil shakllari tadqiqotchida bilim va ko'nikmalarning har xil ahamiyatga ega to'plamlari bo'lishini taqozo etadi. Respondentlarning toqatsizligi. Respondentlar savollarning katta hajmiga, shu jumladan, demografik tavsiflar bo'yicha savollarga qiynalib javob beradi. Intervyu oluvchi yoki ish sur'atini tezlashtirib, javob beruvchini intervyuni davom ettirishga ko'ndirishi kerak, yoxud savollarning aniqligiga putur yetkazishga majbur bo'ladi.

Respondentning so'rov oldidagi qo'rquvi. Bunda unga savol berayotgan odam hokimiyat vakili bo'lishi mumkinligi va bunda rad javobining berilishi hokimiyat tomonidan chora ko'rilishiga olib kelishi mumkinligi bilan bog'liq fikrlar respondentlarda qo'rquv hissini uyg'otishi mumkin. Shu sababli respondent o'z qarashlarini, afzalliklarini yashirishga urinadi, «hali bilmayman», «javob berishga qiynalaman» qabilidagi betaraf javoblarni beradi. Yoki hokimiyat nuqtai nazaridan «ma'qul» javobni tanlaydi. Respondentlarning emotsional xulqi. Tajriba shuni ko'rsatadiki, respondent intervyu oluvchi bilan emotsional jihatdan bog'liq bo'lishi

kerak emas Sotsiologik tadqiqotlarda qo‘llaniladigan intervyu – bu ilmiy-tadqiqot faoliyatining tarkibiy qismidir. Shu tufayli uni ma‘lum bir mantiq asosida amalga oshirish lozim. Muayyan darajada intervyuerlik tajribasiga ega bo‘lgan tadqiqotchilar “ustasiga farqi yo‘q” naqli asosida intervyuni rejasiz amalga oshirishi mumkin. Biroq bunday hollarda intervyu yakunida nazarda tutilgan barcha holatlar bo‘yicha axborot to‘play olish yoki tadqiqotning barcha vazifalarini samarali ijro etish kafolati kam bo‘ladi. Shuning uchun intervyuni ilmiy-tadqiqot faoliyati bo‘lagi sifatida rejalashtirish kerak. Qolaversa, shuni esdan chiqarmaslik lozimki, intervyu bevosita shaxs bilan yuzma-yuz muloqot qilish orqali tadqiqot funksiyalarini amalga oshirishni nazarda tutuvchi so‘rov metodi.

XULOSA

Xulosa o‘rnida shuni aytish joizki, intervyular asosan tadqiqotning asosiy metodi. Bu metodda yuqorida aytib o‘tilganidek respondent bilan yuzma-yuz shaklda o‘tkaziladi. Unga xos xususiyatlar adabiyotlarda turlicha yoritilgan. Intervyuer sifatida yetarli darajada layoqatli bo‘lmagan shaxsning jalb qilishi intervyu natijalarining sifatsiz bo‘lishiga olib keladi. Xususan, ayrim xorijiy adabiyotlarda psixologik tayyorgarlikka ega bo‘lmagan intervyuerlar quyidagicha tasniflanadi: “missioner” intervyuerlar – respondentdan ma‘lumot olish o‘rniga, faqat biror-bir g‘oya yoki fikrni yetkazishga harakat qiladi; “aql o‘rgatuvchi” intervyuerlar – ko‘p gapirishni yaxshi ko‘radi, nutqini nazorat qila olmaganligi tufayli asosiy vaqtini faqat axloq-odob masalalariga bag‘ishlab o‘tkazib yuborib, samarali natijaga erisha olmaydi; jiddiy bo‘lmagan intervyuerlar – yengiltak, ko‘p kuladigan, muloqot davomida respondentlarning ijtimoiy-demografik xususiyatlariga zid bo‘lgan qiliqlarni sodir etadigan shaxslar toifasi; “buyruqchi” intervyuerlar – savollarni buyruq ohangida beradi, javob berishni qat‘iy talab etadi va agar respondentning fikri o‘zining fikri bilan bir xil chiqmasa, unga baqirib ruhiy tazyiq o‘tkazishni boshlaydi; “xavotirli” intervyuerlar – tashqi ko‘rinishi va ekspressiv belgilaridan tashvishli holatda ekanligi bilinib turadi, intervyuni shoshilib amalga oshiradi va doimo xavotirli holatda turadi; sentimental intervyuerlar – hissiyotga tez beriladigan, tez ta’sirlanadigan va hayajonlanadigan, juda bo‘sh va boshqaruv funksiyasini osongina boshqa shaxsga berib qo‘yishi mumkin bo‘lgan shaxslar toifasi; “qotib qolgan” intervyuerlar – o‘z ustida ishlamaydi, intervyuni rejalashtirish va o‘tkazishda ijodiy yondashmaydi, eski shablon va variantlarga qarab ish tutadi. Shuningdek, bunday tipdagi intervyuerlar respondentning javobiga tez qoniqish his qiladi va uni aniqlashtirish, to‘ldirish istagisiz keyingi savolga o‘tib ketaveradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Dobrienkov V.I., Kravchenko A.I. Ijtimoiy usullar mantiqiy tadqiqot. M.: “Infra-M”, 2004. S. 767.
2. Lyutinskiy Ya. Savol sotsiologik vosita sifatida tadqiqot / Maqola ning qisqartirilgan versiyasidir ish hajmi: J. Lutynski Pytanie jako narzedzie w surveyowych

Badaniach sotsiologicznych. // Studio sociologiczne., 1979, MS 1, S. 93-118.

3. Nikandrov V. V. Og'zaki va kommunikativ usullar psixologiyadagi usullar. Sankt-Peterburg: Nutq, 2002. Osipov G.V. Usullari sotsiologiyadagi o'lchovlar. Moskva: Nauka, 2003 yil.
4. Rogozin D.M. So'rov vositasining kognitiv tahlili. M.: "Jamoatchilik fikri", 2002. - 251 b.
5. Sadman S., Bredbern N. Savollarni qanday qilib to'g'ri berish kerak. M.: "Jamoatchilik fikri", 2005. - 382 b